

activity, as well as the possible negative impact of the estimated type of economic activity on the ecological and socio-economic systems; 4. Within the defined area of analysis for each SPG, IPP of the production of the assessed products are established taking into account the safety factor and other factors specific to the corresponding SPG. Among the IPP there may be existing places of production of estimated products; 5. Justification of the choice of optimal technology for each IPP (competition of technologies in the IPP) provided that the level of product safety is reached, taking into account the permissible production capacity of the product at that location, using the appropriate technology. For each existing production site, simultaneously with new technologies, the existing technology will be considered; 6. Selected technologies (optimal for the corresponding IPP) will be compared by economic indicators (competition of technologies at a distance). IPP, where the technology lost the competition at a distance, are considered unpredictable for the production of estimated products. IPP, where technologies have not lost competition at a distance, are considered promising for the production of evaluated products; 7. Prospective IPP are evaluated according to the criterion of the size of the sales market. If the size of the sales market exceeds the minimum acceptable level, then the promising IPP is considered to be positively evaluated by the criterion of the size of the sales market; 8. IPP, positively evaluated by the criterion of the size of the market, are recommended as places of expedient placement of the production of estimated products with a capacity that corresponds to the predetermined size of the market, but does not exceed the permissible. Further studies on the impact of the safety factor on the spatial organization of the economy are promising in the direction of developing a methodology for identifying types of economic activity, the location of which depends on the safety factor, as well as solving problems associated with the establishment of the boundaries of the analysis space for different groups of production and various factors security with non-identical analysis space.

Key words: spatial organization of economy, safety, placement factor.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2017 р.

УДК 330.342.146:314.174

Тарас Токарський – кандидат економічних наук,
дипломатичний радник першого класу
(м. Варшава, Республіка Польща)

Демографічні чинники в системі побудови соціальної держави

У статті розкрито вплив демографічних факторів на формування стабільного економічного, інтелектуального, політичного та соціального розвитку Української держави. У ній чітко відображено роль демографії як головного питання для стратегічного розподілу активів, тобто інвестицій на довгий термін і, як результат, численних наслідків для економіки та фінансової системи України. Головна ідея – зміна вектора реформ для забезпечення сталого розвитку населення й створення належних умов життєзабезпечення населення, що приведе до покращення економічної динаміки Української держави в цілому.

Ключові слова: демографічна ситуація, демографічний розвиток, демографічна характеристика, демографічна політика, соціальний регулятор, соціальні катаклізми, глобалізація, народонаселення.

Постановка наукової проблеми та її значення. Однією із суттєвих передумов економічного, інтелектуального, політичного розвитку країни є демографічний складник, що суверенно формує фундамент, на якому ґрунтується суспільство, елемент кореневої системи, що надалі живить усе суспільне дерево.

Саме він у змозі відобразити в собі взаємний зв'язок швидкості та пропорційного розвитку з кількісною і якісною оцінкою населення (його цифровий показник, статево-вікові та сімейні структури, уключно з динамікою народжуваності, смертності, переселення, розселення, станом здоров'я, професійною й освітньою структурою та ін.). У цьому випадку населення відіграє роль суб'єкта суспільного розвитку, а також виступає безпосереднім носієм усіх соціальних відносин і позначається на розширеній чи звуженій базі.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Серед наукових праць, що складають теоретико-методологічне підґрунтя дослідження демографічних проблем, значне місце посідають роботи як вітчизняних

учених (Ю. Корчака-Чепурківського, Е. Лібанової, С. Мохначука, В. Піскунова, С. Пирожкова, В. Поповкіна, М. Птухи, В. Радченка, С. Томіліна, А. Хоменка, О. Хомри, Л. Чуйко), так і зарубіжних фахівців (Д. Валентя, І. Венецького, А. Кваші, С. Новосельського, Р. Пресса, Е. Россета, А. Сові, Б. Урланіса, Е. Фільрозе та ін.).

Мета дослідження – вивчення й аналіз взаємозалежності та взаємовпливу демографічних чинників на економічний, політичний та соціальний розвиток суспільства; розкриття демографічних факторів в історичному аспекті і їхнього місця й ролі в епоху глобалізаційних перетворень.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Кожна країна має певні соціально-економічні, політичні та природні фактори, які займають визначне місце в специфіці розвитку демографічного положення. Однак різючі відмінності довготривалої динаміки збільшення кількості населення Землі на початку й наприкінці ХХ ст., зокрема в основних групах країн із різними рівнями економічного розвитку, без сумніву, потребують комплексної оцінки, що перебуває за гранню національних і регіональних рамок.

Незважаючи на всю нерівномірність демографічних процесів у різноманітних регіонах світу, групах країн і, зокрема, в окремих державах, зрушення в кількості населення нашої планети вже були встановлені. Насамперед виявлено значущі розбіжності в показниках популяційної динаміки в період між першою й другою половинами сторіччя. Так, згідно з показниками, за перші п'ятдесят років відзначено зростання в середньому на 1 млрд осіб, а за другу половину – близько 3,5 млрд. осіб.

За відносно короткий проміжок часу (із 50-х років до 2000 р.) кількість населення Африки зросла в 3,5 раза; Латинської Америки – майже втричі й Азії – у 2,5 раза. Як результат – нерівномірний розподіл питомої ваги основних регіонів світу в підсумкових результатах кількісних показників людства. Цю особливість, як і динамічний розрив кількісних показників популяції розвинутих країн, а також тих, що перебувають у процесі розвитку, не можливо покласти виключно на випадковий збіг обставин. Їхні першоджерела сягають початкових стадій формування ринкового господарства й безпосередньо стосуються процесу руйнування колоніальних засад і фундаментальних змін у цій системі в період після Другої світової.

Вікова специфіка демографічного розвитку України свідчить про те, що у ХХ – на початку ХХІ ст. простежено істотні зміни в населенні, спровоковані під впливом, з одного боку, показників тривалої дії (корегування типу відтворення населення і його соціального регулювання), а з другого – короткострокових кризових подій, спричинених Першою й Другою світовими війнами, голодоморами, масовими репресіями, переселеннями в примусовому порядку, занепадом економіки тощо.

ХХ ст. відзначилося для України як час значимих демографічних криз і соціальних катастроф. Перша світова й громадянська війни викликали масові епідемії, штучно створений голодомор на початку 20- і 30-х рр., масові репресії в 30-х рр., Друга світова, депортація в 40-х рр. і голод у 1947 р. – усе це порушило нормальний перебіг демографічного розвитку.

Згідно з незалежними оцінками, утрати населення України за період з 1914 р. до початку 20-х рр., прямі (безпосереднє скорочення чисельності тих, хто живе) й опосередковані (ненароджені діти) разом склали в діапазоні від 3 до 4 млн осіб.

У середині 20-х рр. територіально Європейська частини колишнього СРСР супроводжувалася демографічним переходом від високих рівнів народжуваності та смертності, який розповсюдився по всій території України. Із боку соціально-економічної сфери можна відзначити модернізацію й створення потужного індустріального підґрунтя.

Кінець епохи в 1929 р. призвів до відчутного зменшення кількості народжених дітей, серед причин цього – примусова колективізація сільськогосподарської галузі та насильницька індустріалізація.

Демографічний спад незабаром спровокував демографічну катастрофу, основними елементами якої були масова депортація сільського населення в інші регіони СРСР, штучний голодомор організований тоталітарним керівництвом у 1932–1933 рр., політичні репресії, які призвели до фактичного винищення тисяч українців. Загалом демографічні втрати України (у рамках до 17 вересня 1939 р.), спровоковані соціальними потрясіннями 20–30-х рр., склали близько 5,8 млн осіб.

Неймовірно великі втрати населення були під час Другої світової війни (1941–1945 рр.). Серед суттєвих причин цього – міждержавні переселення, політичні репресії, «добровільні» організовані переселення українських селян до Сибіру й Далекого Сходу задля виконання важких робіт у вугільній, нафтовидобувній, лісовій і рибній промисловості. Подібні переселення тривали до 50-х рр.,

тоді основною «рушійною силою» стало освоєння цілини й перелогових земель Казахстану. У цілому демографічні втрати внаслідок події за період із 1939 по 1959 рр. склали близько 9,8 млн осіб, а в 1929–1959 рр. – близько 14,6 млн осіб, що еквівалентно скороченню населення республіки на 34 %, порівняно зі статистичними даними перепису 1959 р. Ураховуючи втрати під час Першої світової й громадянської воєн населення України скоротилося майже на 18 млн осіб [1].

Потрібно відзначити, що демографічні катастрофи першої половини ХХ ст. серйозно вплинули не лише на кількісні, але й на якісні показники відтворення населення України, його вікові рамки. Також простежено негативний вплив на соціальний та економічний розвиток республіки й зменшення можливості повноцінного впровадження трудового потенціалу населення. Стрімко знизилася відтворюваність можливості демографічного потенціалу. Усі вищезазначені катаклізми в демографічній історії України були такими «регулярними» та вагомими, що стали причиною значного зменшення чисельності населення, негативно вплинули на природний процес самовідтворення родин, спричинили низку наслідків негативного забарвлення в економічному, інтелектуальному й суспільному розвитку України в цілому.

70–90-ті рр. ХХ ст. характеризуються початком нової фази демографічних переміщень. Її головними ознаками були скорочення числа народжуваності та природного приросту населення, зростання рівня смертності й активне старіння цієї категорії населення, його депопуляція, а також створення родини без можливого самовідтворення. Усе це сигналізувало про те, що держава опинилася у демографічній кризі, що за часом та масштабами перевершила попередні. Специфіка нової демографічної катастрофи полягала в тому, що, крім кількісного зменшення населення, простежено значне погіршення показників здоров'я, якісних показників інтелектуального рівня. Загалом очевидною стає деградація генофонду, що сигналізує про передумови непередбачуваних геополітичних ситуацій.

Як відомо, сучасна епоха характеризується радикальними змінами планетарного масштабу, пов'язаними з глобалізацією економіки й певною мірою – політичного та духовно-інтелектуального життя найрізноманітніших країн і народів. Глобалізація, як і будь-яке явище дійсності, іманентно містить у собі суперечливі мотиви. З одного боку, вона, уніфікуючи економічний та соціальний розвиток світу, сприяє всебічному обміну досвідом, упровадженню в найстисліші терміни новітньої техніки й технології, засвоєнню передових досягнень у сфері культури в цілому. Проте, з іншого боку, глобалізація часто здійснюється насильницьким способом, диктує різним країнам чітко визначений характер економічної діяльності, випуск обмеженого асортименту товарів і послуг, ігнорує неоднакові стартові умови цих держав у плані спроможностей їх входження у світову економічну та політичну системи. Унаслідок цього ще більше посилюються диспропорції в рівнях розвитку економічно розвинутих й усіх інших країн.

Однак, незважаючи на деякі негативні моменти, глобалізація вимагає від кожної країни проведення економічних реформ, реалізації інноваційної політики в усіх сферах суспільного життя. Зазначимо, що під інноваціями найчастіше розуміють «механізм формування нових технологій і нових моделей поведінки, що створює передумову для соціокультурних змін» [2, с. 251]. Зрозуміло, що розвиток продуктивних сил і вдосконалення суспільних відносин завжди пов'язують із різними інноваціями, які фактично відіграють роль безпосереднього чинника та гаранта подальшого поступу суспільства. Загалом, глобалізація і її найвагомий важіль – інноваційна діяльність – передбачають утілення в практичну діяльність людей усього комплексу економічних (і не лише) реформ. Тому кожне суспільство об'єктивно зацікавлене в якнайшвидшому здійсненні таких реформ, повноцінному засвоєнню світового досвіду в економічній сфері. Якщо ж те чи інше конкретне суспільство ігноруватиме або несвоєчасно проводитиме економічні, політичні, правові, соціальні й інші реформи, співзвучні викликам часу, то воно неодмінно опиниться на узбіччі магістрального шляху розвитку всієї цивілізації [3, с. 83].

Особливо актуальна необхідність проведення економічних реформ для постсоціалістичних країн, у яких здійснюється перехід від планового ведення господарства до ринкових відносин, що в підсумку сприятиме досягненню цілей виробництва з оптимальними матеріальними фінансовими й іншими витратами.

Із метою впливу на розвиток народонаселення кожне суспільство прагне проводити відповідну до його ідеології демографічну політику. У вузькому розумінні її можна охарактеризувати як одну зі

складових частин розвитку народонаселення поряд із регулюванням умов зайнятості й праці, а також умов життя та соціального забезпечення. Ми пропонуємо визначення демографічної політики як комплексу взаємопов'язаних заходів, здійснюваних відповідними соціальними інституціями задля досягнення бажаних кількісних і якісних параметрів розвитку народонаселення тієї чи іншої країни, спроможних забезпечити досягнення цілей і завдань подальшого суспільного розвитку. Конкретно демографічна політика може спрямовуватися на сприяння зростанню або зменшенню темпів приросту населення. Аналіз демографічної політики в різних країнах світу свідчить, що найчастіше (у 70 зі 174 обстежених країн) вона спрямовується на збільшення народжуваності й природного приросту населення. Близько двох десятків держав уважають за необхідне зберегти на цьому рівні, а ще більше – примножити народжуваність [4, с. 101–102]. Отже, демографічна політика в різних країнах реалізовується неоднаково. У цілому ж вона має своїм об'єктом відтворення населення та спрямовується на досягнення бажаного результату в довготерміновій перспективі. Оскільки демографічна політика виступає складником соціально-економічної політики суспільства, то вона завжди є соціально орієнтованою й фактично відіграє роль елемента управління розвитком народонаселення.

Життєва необхідність проведення активної демографічної політики притаманна сучасній Україні, де характер демо процесів набув однозначно негативного відтінку. Потреби подальшого поступального розвитку економіки країни, безумовно, вимагають радикальних змін у демографічній поведінці найширших верств населення. Проте непослідовність і суперечливість у проведенні економічних перетворень, наростання відчуття неспроможності швидкого виходу із системної кризи консервують нинішній стан демографічної поведінки більшості громадян, що в майбутньому може стати непосильною для подолання перешкодою на шляху забезпечення суспільно необхідного рівня зайнятості населення працездатного віку. Очевидно, серцевину нової демографічної політики в Україні мають становити заходи, спрямовані не на обов'язкову зміну типу відтворення населення, що сформувався як об'єктивна реальність, а на обережне коригування режиму народжуваності. Іншими словами, головна мета нової демографічної політики повинна бути спрямована не на пряме стимулювання народжуваності (як показує досвід, зокрема колишніх соціалістичних країн, таке стимулювання дає лише короткотривалий ефект), а на сповільнення подальшого падіння інтенсивності репродуктивної функції населення [5, с. 21] з одночасним нарощуванням його якісних параметрів. Оскільки, окрім кількості населення, ми можемо назвати його якість як ще більш важливий чинник демографічного стану країни, то нині вона є складним інтегральним чинником, що включає такі показники, як характеристика здоров'я, освіти, професійної кваліфікації та ін. [6].

Аналіз демографічного розвитку України впродовж останніх десятиліть яскраво свідчить, що він значною мірою є наслідком дії багатьох несприятливих чинників, що не могли не позначитися на відтворенні населення в його кількісних і якісних вимірах. У результаті дії цих факторів (війна, голодомори, депортації тощо) Україна з її традиційно високим у минулому рівнем відтворення населення поступово перетворилася на територію з найнижчим у межах Європи природним приростом, а з 1993 р. впевнено увійшла в стадію депопуляції населення. Населення країни в 90-х і наступних роках досягло таких значень (у млн осіб): 1990 р. – 51,8; 1991 р. – 51,9; 1992 р. – 52,1; 1993 р. – 52,2; 1994 р. – 52,1; 1995 р. – 51,7; 1996 р. – 51,3; 1997 р. – 50,9; 1998 р. – 50,5; 1999 р. – 50,1; 2000 р. – 49,3 [7, с. 316]. У цілому за період між останнім радянським і першим українським переписами населення країни зменшилось із 51,7 до 48,416 млн осіб, тобто на 6,3 %. Із початку ж депопуляції чисельність мешканців країни зменшилася на 3,8 млн, або 7,3 %. Усього щороку населення країни нині скорочується майже на 400 тис. осіб. У наш час практично не залишилось областей, у яких народжуваність перевищує смертність, хоча ще п'ять років тому деякі області Західного регіону характеризувалися незначним приростом населення. Нині такий приріст простежуємо в окремі роки лише в Закарпатській області.

Наприкінці травня 2002 р. Державний комітет статистики України оприлюднив попередні результати Всеукраїнського перепису населення, що відбувся в грудні минулого року. Кількість жителів в Україні виявилася нижчою за очікувану. Порівняно з чисельністю населення країни на початку 2001 р. його кількість зменшилася на 876 тис. осіб. А попередні дані перепису, опубліковані напередодні Нового року, були скориговані в бік зменшення на 444 тис. переписаних громадян. За даними офіційної статистики, суто арифметично за 25 років незалежності населення України скоротилося більше ніж на 9 млн осіб.

У 1991 р. в Україні проживало 51,944 млн осіб, а станом на 1 січня 2016 р. – 42,760 млн. Дані за 2015–2016 рр. подано без урахування «тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя», також досить приблизними є відомості щодо неконтрольованих Києвом територій на сході країни. Отже, точніше буде сказати, що населення України скоротилося на 8 млн осіб [8].

Дві третини українців мешкають у містах, у сільській місцевості проживає кожен третій. Найбільш густонаселена область – Донецька: тут мешкають близько 5 млн осіб (4244 тис. осіб). Їй поступається навіть Київська область разом зі столицею (2925 тис. осіб). До найбагатолюдніших належать також Дніпропетровська (3230 тис.), Харківська (2701 тис.), Львівська (2534 тис.), Луганська (2195 тис.) та Одеська (2386 тис.) області [9]. Інформаційні дані наведено за 1 квітня 2014 р. для АР Крим та міста Севастополя (1968 тис. осіб) [10]. Решта регіонів України за кількістю жителів до двомільйонної позначки не дотягують. Найбільший внесок у формування високого демографічного потенціалу в названих вище областях роблять насамперед їхні центри. Крім того, у Донбасі та на Дніпропетровщині історично склався специфічний тип міського розселення з високою щільністю невеличких шахтарських міст і селищ, що й зумовило граничний рівень урбанізації цих регіонів у масштабі країни. Відсоток сільського населення тут мінімальний і коливається в межах 10–17 % [11, с. 134].

Вітчизняні демографи встановили низку ознак, що переконливо свідчать про наявність значних деформацій у розвитку народонаселення країни. До них належать неухильне зниження народжуваності та природного приросту, розбалансованість статеві-вікової структури, зменшення відсотка й абсолютної кількості сільського населення в більшості регіонів, посилення розриву в тривалості життя чоловіків і жінок, зменшення середнього розміру сім'ї до рівня, що практично унеможливує просте відтворення населення. Крім того, зросла концентрація населення у великих промислових й адміністративних центрах, хронічного характеру набула велика за обсягами маятникова трудова міграція. І, насамкінець, збільшилася кількість адміністративних одиниць країни зі стійкою депопуляцією населення.

Нині в Україні, як і в багатьох країнах Європи, усе більше уваги приділяють питанням ефективності реалізації національної соціальної й демографічної політики, програм соціально-економічного розвитку на регіональному та місцевому рівнях. Зростають вимоги до інформаційного забезпечення діяльності відповідних органів державного управління, органів влади різних рівнів.

Важливим сучасним напрямом використання соціально-економічної й демографічної інформації є статистико-математичне моделювання, зокрема для розробки та оцінки ефективності заходів соціальної й демографічної політики [12]. Останніми роками в Україні істотно змінюється ставлення експертів із соціальних питань, фахівців урядових установ, політиків до способів використання інформації, отриманої із застосуванням методів моделювання. Багатообіцяючим напрямом моделювання є мікромоделювання, що ґрунтується на мікроданих, як правило на первинних даних (на рівні окремих домогосподарств або осіб) переписів населення, державних вибіркових обстежень населення (домогосподарств), адміністративних показників, зокрема даних реєстрів населення й домогосподарств. Мікромоделювання має такі переваги, як можливість відстеження та відображення результатів соціальної політики для окремих соціально-демографічних груп населення, урахування реальної структури населення, структури соціальних програм, що може використовуватися для прогнозування результатів змін політики й окремих її заходів, наслідків реалізації різних сценаріїв стосовно різних груп населення тощо. Моделювання на мікрорівні висуває значно вищі вимоги щодо інформаційної бази.

Іншим напрямом використання соціальної та демографічної інформації на регіональному рівні є розробка систем із просторовою прив'язкою даних, наприклад географічних інформаційних систем. Упродовж останніх 10 років таким системам приділяє особливу увагу багато міжнародних організацій, зокрема статистичний підрозділ ООН.

Основним джерелом соціально-економічної та демографічної інформації на національному й регіональному рівнях є дані державної (офіційної) статистики. При цьому бачимо, що для статистики будь-якої країни проблематичним є повне забезпечення користувачів різних рівнів даними, необхідними для задоволення наявних потреб. Водночас статистичні органи змушені інтенсивно перебудувати базові принципи збирання й обробки інформації, зокрема враховуючи потреби регіональної статистики та потреби в даних на мікрорівні. Так, у 2000 р. створено міжнародний статистичний консорціум, основним завданням якого було проведення до 2004 р. робіт щодо опрацювання відомих методів вимірювання показників для відносно невеликих територій та груп населення (методів малих територій) і розробки рекомендацій із використання цих методів у державній і міжнародній статистиці [13].

Із розвитком глобалізаційних процесів, міжнародної економічної та соціальної інтеграції очевидно стає теза, що демографічний стан країни є одним із найважливіших чинників, які визначають її місце у світовій економіці. Якщо 10–15 років тому вирішальне значення для демографічних процесів мало національне середовище, обмежене державними кордонами, то з початком глобалізації демографічні проблеми набувають нового змісту, відображаючи, зокрема, підвищення якості робочої сили, активізацію трудової міграції працівників на внутрішньому й субрегіональному ринках праці тощо. Тому сьогодні демографія повинна бути головним питанням для стратегічного розподілу активів, тобто інвестицій на довгий термін. Тут ми можемо бачити, що це може мати численні наслідки для економіки та фінансової системи [14].

Процеси глобалізації й прискорена інтеграція у світову економіку, згідно з даними Світового банку, призводять до концентрації економічних ризиків у групі бідних країн, що, відповідно, загострює проблеми в соціальній сфері на ринку праці, а отже, негативно позначається загалом на демографічній політиці в Україні.

У нових умовах утворення єдиного внутрішнього ринку країн Європи утвердилося концептуальне трактування соціальної політики як його важливого структурного елементу. Із кінця 80-х і початку 90-х рр. минулого століття роль соціального фактора інтеграції значно зросла. Збереження соціальних функцій за національними державами стає економічно й політично невиправданим і долається вирівнюванням умов соціального розвитку. Потрібно, щоб цей процес відбувався з орієнтацією на регулятивні норми, стандарти та гарантії, закріплені в міжнародних документах: Європейській соціальній хартії, рекомендаціях і конвенціях ООН, МОТ, а також рішеннях СОТ та інших установ.

Як свідчить практика, євроінтеграційний процес має як позитивний, так і негативний бік. Соціально-демографічна детермінанта ринку праці та якісний склад робочої сили перебувають під впливом деформованої структури виробництва, що недостатньо адаптується до інтеграційних процесів в економіці. Уже зараз можна відзначити тенденцію до зниження попиту на кваліфікованих працівників і, навпаки, – підвищення на малокваліфікованих.

Аналіз загальної демографічної та соціальної ситуації показує значну невідповідність здійснюваних реформ соціально-демографічним пріоритетам. Тому напрям реформ повинен бути скоригований у векторі реалізації принципів і критеріїв сталого людського розвитку, створення достатніх умов щодо життєзабезпечення населення, посилення його економічної активності, доступу до основних соціальних благ.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Розглянуті вище деякі особливості сучасного демографічного розвитку країни переконливо свідчать про необхідність реалізації такої демографічної політики, коли її основні важелі набули б виразного соціально-економічного характеру. Однак за будь-яких умов демографічна політика буде успішною тоді, коли економічні механізми її втілення органічно поєднуються з механізмами мотиваційними, що виступають у ролі індикатора ступеня сприйняття цієї політики населенням, усвідомлення відповідності її потребам, інтересам та прагненням людей. За основу такої політики, очевидно, потрібно взяти заходи, спрямовані на зміцнення здоров'я населення й забезпечення необхідного рівня загальної та професійної його підготовки, що дало б змогу повноцінно функціонувати трудовому потенціалу суспільства за рахунок пріоритетного розвитку його якісної визначеності.

Джерела та ітература

1. Станіслав Кульчицький. Демографічні втрати України в ХХ столітті / Кульчицький Станіслав // Дзеркало тижня. Україна. – № 39. – 1.10.2004.
2. Культурологія. ХХ век. Енциклопедія. – Т. 1. – Санкт-Петербург : Ун-т Книга Алетея, 1998. – С. 251.
3. Цапок С. Сучасний стан і перспективи демографічного розвитку України / С. Цапок, Л. Ноджак // Регіональна економіка. – 2003. – № 1. – С. 82–90.
4. Народонаселение : энцикл. словарь. – Москва : Большая Росс. энцикл., 1994. – С. 101–102.
5. Стешенко В. До питання про концепцію національної демополітики / В. Стешенко, В. Піскунов // Демографічні дослідження. – Вип. 18. – Київ : ІЕ НАН України, 1996. – С. 21.
6. Bezverby Vadim. Geopolitics of Population: How the Demographic Processes Are Shaping National Power// Office of Population Research at Princeton University.2015. URL: <http://paa2015.princeton.edu/abstracts/152660> az (дата звернення: 30 квітня 2015).

7. Статистичний щорічник України за 2000 рік / Держкомстат України. – Київ : Техніка, 2001. – С. 316.
8. Зануда Анастасія. Українська демографія: що змінилося за 25 років / А. Зануда / BBC Україна. 2016. URL: http://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/08/160801_ukraine_demography_az (дата звернення: 2 серпня 2016).
9. Звіт Чисельність населення на 1 квітня 2014 // Держстат України. 2014. URL: www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 1 січ. 2014 р.).
10. Статистичний збірник «Чисельність наявного населення України» на 1 січня 2017 року / Держкомстат України. – Київ : 2017. – С. 5.
11. Прибиткова І. Демографічна ситуація в Україні у дзеркалі Всеукраїнського перепису населення 2001 року / І. Прибиткова // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 3. – С. 133–142.
12. Citro C. F. The Uses of Microsimulation Modelling, Review and Recommendations. – Vol. 1 / C. F. Citro, E. A. Hanushek. – Washington : National Academy Press.
13. Producing an Improved Geographic Profile of Poverty / G. Demombynes [et al.] // WIDER, Discussion Paper. – No 2002/39.
14. Sam Ghosh. Demography and its effect on economic development and on the financial markets// BBC Llinkedin. 2015. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/demography-its-effect-economic-development-financial-markets-ghosh> (дата звернення: 07 грудня 2015).

References

1. Kulchytskyi S. (2004) Demografichni vtraty Ukrainy v XX stolitti [Demographic losses in Ukraine in 20th Century]. Dzerkalo tyzhnia. Ukraina – The Mirror of the Week. Ukraine, 39, 4 [in Ukrainian].
2. St. Petersburg University (1998) Kulturologiya. XX vek. Entsyklopediya [Culturology. 20th Century. Encyclopedia]. St. Petersburg: Kniga Alteya [in Russian].
3. Tsapok S., Nodzhak L. (2003). Suchasnyi stan i perspektyvy demografichnoho rozvytku Ukrainy [Contemporary situation and perspectives of the demographic development of Ukraine] // Rehionalna ekonomika – Regional Economy, Vol.1, 82–90 [in Ukrainian].
4. Narodonaseleniye (1994) Entsyklopedicheskiy slovar [Population. Encyclopedic Dictionary]. Moscow: – М.: Bolshaya Rossiskaya entsyklopediya, 101–102 [in Russian].
5. Steshenko V., Piskunov V. (1996) Do pytannia pro kontseptsiiu natsionalnoi demopolityky [Regarding the issues of the National demographic policy concept] Demografichni doslidzhennia – Demographic Researches, Vol. 18, 21 [in Ukrainian].
6. Bezverby V. (2015) Geopolitics of Population: How the Demographic Processes Are Shaping National Power. Office of Population Research at Princeton University. Retrieved from <http://paa2015.princeton.edu/abstracts/152660> [In English].
7. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2000 rik (2001) [Statistic Yearbook of Ukraine, year 2000]. Derzhkomstat Ukrainy, Kyiv, 316 [in Ukrainian].
8. Zanuda A. (2016) Ukrainska demografiia: shcho zminylosia za 25 rokiv [Ukrainian demography: what has been changed in 25 years]. Retrieved from http://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/08/160801_ukraine_demography_az [in Ukrainian].
9. Zvit Chyselnist naseleunia na 1 kvitnia 2014 (2014) [Population Report for April 1, 2014]. Derzhkomstat Ukrainy. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
10. Statystychnyi zbirnyk «Chyselnist naiavnoho naseleunia Ukrainy» na 1 sichnia 2017 roku (2007) [Statistical publication «The number of available population of Ukraine» as of January 1, 2017]. Derzhkomstat Ukrainy, Kyiv, 5 [in Ukrainian].
11. Prybytkova I. (2002) Demografichna sytuatsiia v Ukraini u dzerkali Vseukrainskoho perepysu naseleunia 2001 roku [Demographic situation in Ukraine in the mirror of the All-Ukrainian Population Census 2001]. Sotsiologhiia: teoriia, metody, marketynh. Vol. 3, 133–142. [in Ukrainian].
12. Citro C. F., Hanushek E. A. (1991) Improving Information for Social Policy Decisions The Uses of Microsimulation Modelling. Review and Recommendations – National Academies Press, Washington. Vol. 1 [In English].
13. Demombynes G., Elbers Ch., Lanjouw J., Lanjouw, P., Mistiaen J., Özler B. (2002) Producing an Improved Geographic Profile of Poverty. WIDER Discussion Papers, World Institute for Development Economics, 2002/39 [In English].
14. Ghosh S. (2015) Demography and its effect on economic development and on the financial markets. Retrieved from <https://www.linkedin.com/pulse/demography-its-effect-economic-development-financial-markets-ghosh> [In English].

Тарас Токарський. Демографические факторы в системе построения социального государства. В статье раскрывается влияние демографических факторов на формирование стабильного экономического, интеллектуального, политического и социального развития Украинского государства. В ней четко отображена роль демографии

как главного вопроса для стратегического распределения активов, то есть инвестиций на длинный срок и, как результат, многочисленных последствий для экономики и финансовой системы Украины. Главная идея – изменена вектора реформ для обеспечения устойчивого развития населения и создания надлежащих условий жизнеобеспечения населения, которое приведет к улучшению экономической динамики Украинского государства в целом.

Ключевые слова: демографическая ситуация, демографическое развитие, демографическая характеристика, демографічна політика, соціальний регулятор, соціальні катаклізми, глобалізація, народонаселення.

Taras Tokarsky. Demographic Factors in the System of Building a Social State. The author elucidate the effects of demographic factors on the formation of a stable economic, intellectual, political and social development of the Ukrainian state. It clearly depicts the role of demography as the main issue for strategic asset allocation, that is, long-term investments and as a result numerous consequences for the economy and financial system of Ukraine. The main idea is to change the vector of reforms to ensure the sustainability of the population and create appropriate conditions for life support, it will lead to improved economic dynamics of the Ukrainian state as a whole.

Key words: demographic development, demographic policy, social disasters, globalization, population, social and economical changes,

Стаття надійшла до редакції 30.10.2017 р.